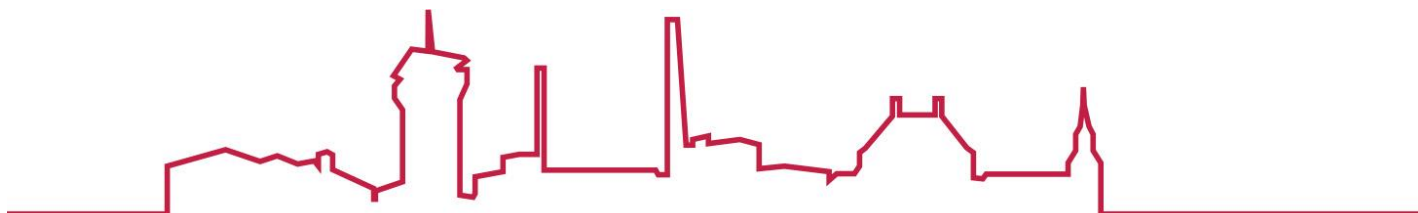

Mänttä-Vilppulan kaupungin

OSALLISUUSOHJELMA

Kaupunginhallitus 19.12.2022 § xx

Kaupunginvaltuusto xx.xx.2023 § xx

Sisällys

Sisällys	1
Johdanto	2
Osallisuuden käsite	4
Miksi osallisuusohjelma tulee tehdä?	5
Osallisuuden eri muodot	7
Tieto-osallisuus.....	7
Päätöksenteko-osallisuus.....	7
Suunnitteluosallisuus.....	8
Toimintaosallisuus.....	8
Osallisuusohjelman laatiminen	8
Osallisuuskysely ja sen tulokset.....	9
Mänttä-Vilppulan kaupungin osallisuuden periaatteet	12
Toimenpiteet osallisuuden edistämiseksi	14
Tieto-osallisuus.....	15
Suunnitteluosallisuus.....	18
Päätöksenteko-osallisuus.....	22
Toimintaosallisuus.....	25
Osallisuuden toteutumisen mittaaminen	29
Osallisuuden vuosikalenteri	30
Yhteenveto	31
Lähteet	32
Liite: Toimenpidekortti	33

Johdanto

Osallisuus tarkoittaa tunnetta siitä, että ihminen kuuluu johonkin. Jotta tämä tunne voi vahvistua ja säilyä, tulee ihmisellä olla mahdollisuuksia olla osana itselle mieluista yhteisöä ja toimintaa. Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus edistää asukkaidensa hyvinvointia sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, ja kuntalaki luokin edellytykset kunnan asukkaiden itsehallinnon sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiselle. Tarkemmin kunnan asukkaiden osallistumisoikeudesta säädetään kuntalain 5. luvussa, ja 22 §:ssä taataan kunnan asukkaiden ja palveluiden käyttäjien oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Kyseinen pykälä asettaa kunnanvaltuuston velvolliseksi pitämään huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menettelytavoista:

”Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

1. järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;
2. selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
3. valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
4. järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;
5. suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;

6. tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.” (Kuntalaki 410/2015.)

Kuntien rooli muuttuu 1.1.2023 hyvin merkittävästi, sillä hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa, kuntien vastuulta poistuu sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen. Tämä muuttaa hyvin voimakkaasti myös Mänttä-Vilppulan kaupungin roolia asukkaiden tarpeisiin vastaamisessa. Kaupungin toiminnassa korostuu jatkossa asukkaiden hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen, joita voidaan tukea parantamalla osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Mänttä-Vilppulan kaupungin ensimmäinen osallisuusohjelma luo pohjan kaupungille kuuluvalla osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiselle. Osallisuusohjelmassa voidaan jäsentää tapoja ja keinoja, joilla osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia voidaan edistää, sekä lisätä myös kaupungin ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta. Osallisuusohjelma on kaupungin, sen työntekijöiden sekä luottamushenkilöiden työväline, mutta se on erityisesti myös asukkaille väline saada tietoa erilaisista osallistumismahdollisuuksista. Osallisuusohjelmaa voidaan käyttää myös lupauksena osallisuuden, vuorovaikutuksen ja vaikuttamisen parantamisesta, joten se toimii myös eräänlaisena arviointivälineenä lupauksen toteuttamiselle. Osallisuusohjelmaa tarkastellaan vähintään vuosittain, jotta sen avulla pystytään vastaamaan parhaiten kaupungin ja sen asukkaiden väliseen vuorovaikutustarpeeseen.

Mänttä-Vilppulan uudistetun kaupunkistrategian mukaan kaupungin toimintaa ohjaavat arvot ovat rohkeasti, luovasti ja yhdessä. Arvojen lisäksi

strategiassa on määritelty keskeiset tavoitteet, joiden yhtenä painopisteenä on Taidekaupungin yhtenäisyys ja yhteisöllisyys. Jotta arvoihin ja tavoitteisiin voidaan vastata parhaiten kaupungin asukkaiden ja muiden jäsenten etua edistävällä tavalla, on asioiden suunnitteluun, valmisteluun sekä päätöksentekoon tuotava osaksi asukkaita, yhdistyksiä, yrityksiä ja muita kunnan jäseniä.

Osallisuuden käsite

Osallisuus on laaja käsite, jonka pohjimmiltaan kuvaa ihmisen suhdetta omaan elämäänsä ja yhteiskuntaan. Osallisuudella voidaan tarkoittaa esimerkiksi ihmisen kokemaa osallisuuden tunnetta omassa arkielämässään, eli kuinka ihminen haluaa hyödyntää omia voimavarojaan ja pystyykö hän tekemään niin. Osallisuuden tunne kuvastaa myös ihmisen kokemaa johonkin kuulumisen tunnetta sekä mahdollisuutta hyödyntää omia voimavarojaan jossakin yhteisössä tai yhteiskunnassa, johon hän tuntee kuuluvansa. Jokaisen ihmisen voimavarat sekä tahtotila ja mahdollisuus niiden hyödyntämiseen ovat erilaiset, minkä vuoksi kokemus osallisuudesta on aina riippuvainen ihmisestä itsestään. Kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemus riippuvat ihmisen omista toivomuksista. Tämän vuoksi kunnilla tulee olla useita erilaisia keinoja, joilla pyritään tukemaan ihmisten osallisuutta.

Osallisuuden tukemista kutsutaan osallistamiseksi. Osallistaessaan kunta suoraan kutsuu kuntalaisia sekä muita kunnan jäseniä mukaan osallistumaan johonkin osin jo määriteltyyn asiaan esimerkiksi suunnitteluvaiheessa. Osallistaminen voi näkyä myös muiden osallistumismahdollisuuksien tarjoamisena, omaehtoisen toiminnan tukemisena tai kuntalaisten ja yhteisöjen asiantuntijaosaamisen

hyödyntämisenä. Tärkeää on kuitenkin ymmärtää osallistumisen ja osallistamisen ero, sillä suora osallistuminen johonkin ei välttämättä lisää ihmisen kokemaa osallisuuden tunnetta. Kuitenkin ilman osallistumista osallisuuden toteutuminen voi jäädä vaillinaiseksi.

THL:n ”Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa” -työpaperissa (2017) osallisuuden osa-alueet jaetaan seuraavasti: osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä osallisuus yhteisestä hyvästä. Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa muun muassa heikoimmassa asemassa olevien ihmisten osallisuuden edistämistä esimerkiksi kehittämällä matalan kynnyksen tiloja tai vaikuttamismahdollisuuksia. Osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa tarkoittaa ihmisten kokemusten ja osaamisen hyödyntämistä ja kehittämistä eri tavoin. Ihmisellä tulee olla riittävästi vaihtoehtoja löytääkseen itselleen parhaiten sopivat osallistumiskeinot, jotta osallistuminen ja osallisuus tukevat ihmisen omia voimavaroja ja tarpeita. Osallisuus yhteisestä hyvästä tarkoittaa puolestaan ihmisen osaamisen hyödyntämistä yhteisen edun puolesta. Yhteisen hyvän puolesta toimiessa ihminen voi tunnistaa oman tarpeellisuutensa yhteisölle, ja siten kokea olevansa osallinen. Esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan tukeminen tai osallistavan budjetoinnin käyttö antaa ihmisille mahdollisuuksia osallistua ja hyödyntää omaa osaamistaan, ja samalla tuottaa hyötyä myös muille kunnan jäsenille. Hyvä osallisuusohjelma pyrkii edistämään jokaista osallisuuden osa-aluetta monipuolisesti.

Miksi osallisuusohjelma tulee tehdä?

Velvollisuus kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseen tulee suoraan kuntalaista.

Kuntien roolin ollessa voimakkaassa muutoksessa kunnan on kuitenkin löydettävä oma paikkansa muiden kuntien joukosta, ja parhaassa tapauksessa pyrittävä erottautumaan positiivisesti muista. Hyvin toteutettu ja käytäntöön viety osallisuusohjelma tuottaa kunnalle ja sen asukkaille paljon hyvää, jonka avulla kunnan ilmapiiriä, mainetta ja imagoa on mahdollista parantaa. Yhdessä ideoiminen ja tekeminen tuottaa enemmän tuloksia kuin yksinään pohtiminen, minkä vuoksi on äärimmäisen tärkeää saada kuntalaisten näkemys mukaan kaupunkia koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Osallisuusohjelma ja sen toteuttaminen lisää myös sekä yksilön kokemaa että yhteisössä toteutuvaa hyvinvointia. Kun ihminen kokee itsensä osalliseksi, hän pystyy tekemään paremmin omaa hyvinvointiaan tukevia valintoja ja siten hyödyntämään omaa kapasiteettiaan tuottamaan muille ihmisille hyvää. Iso osa ihmisistä ei halua itse olla mukana perinteisenä vaikuttamisen keinona nähdyssä poliittisessa toiminnassa, joten heillä tulee olla runsaasti vaihtoehtoja, joista valita itselle sopiva osallistumisen ja vaikuttamisen keino. Osallistuminen ja osallisuuden edistäminen mahdollistaa myös muiden ihmisten kohtaamisen ja luo virikkeitä, joiden avulla ihmisten on mahdollista saada rikasta sisältöä omaan elämäänsä.

Kokonaisuudessaan yksi tärkeimmistä asioista, joita osallisuusohjelmalla voidaan saada aikaan, on kaupungin ja sen asukkaiden välisen vuorovaikutuksen parantaminen. Kuntia kritisoidaan yleisesti usein siitä, että esimerkiksi asioiden valmistelu tehdään piilossa kuntalaisilta tai että asioista tiedotetaan heikosti. Tuomalla päätöksentekoa lähemmäksi kuntalaisten arkea, voidaan ymmärtää, että kaupunki on niin sanotusti ”yhteistä omaisuutta”, jossa jokaisen panoksella on merkitystä. Kun asukkaat saavat vaikuttaa omaan asuin- ja elinympäristöönsä, se koetaan

helpommin omaksi. Toisaalta myös osallisuuden edistäminen auttaa myös kaupungin viranhaltijoiden ja poliittisten päättäjien toimintaa, sillä kun asioiden valmistelu pohjautuu yhdessä tuotettuun tietoon, päätökset voidaan kokea yleisemmin hyväksyttäviksi.

Osallisuuden eri muodot

Kuntalaisen osallisuuden erilaiset muodot voidaan jakaa neljään kategoriaan: tieto-osallisuus, päätöksenteko-osallisuus, suunnitteluosallisuus sekä toimintaosallisuus.

Tieto-osallisuus

Tieto-osallisuus ilmenee tiedon saamisena ja tuottamisena, jossa kunnan asukas tai asiakas saa riittävästi, selkeästi ja monikanavaisesti tietoa erilaisista palveluista ja osallistumismahdollisuuksista. Käytännössä tieto-osallisuus tarkoittaa siis esimerkiksi erilaisia tiedotteita, esitteitä, oppaita, kotisivujen ja sosiaalisen median hyödyntämistä sekä esityslistojen, pöytäkirjojen ja virallisten ilmoitusten julkaisemista ja niistä tiedottamista.

Päätöksenteko-osallisuus

Päätöksenteko-osallisuudessa kunta tarjoaa ja käyttää monipuolisia mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon ja sen valmisteluun. Tutuin esimerkki tästä on kuntavaaleissa äänestämisen, jossa kuntalainen osallistuu välillisesti päätöksentekoon antamalla valtuutuksen äänestämälleen ehdokkaalle. Tämä on kuitenkin vain yksi neljän vuoden välein tapahtuva mahdollisuus, joten päätöksenteko-osallisuutta voidaan edistää myös esimerkiksi kuntalaisaloitteiden tai osallistuvan budjetoinnin kautta.

Suunnitteluosallisuus

Suunnitteluosallisuus toteutuu, kun kunta tarjoaa riittävästi monipuolisia ja erilaisia tapoja osallistua jokin palvelun tai toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Suunnitteluosallisuutta voivat olla esimerkiksi erilaiset keskustelutilaisuudet ja foorumit, joissa viranhaltijat ja luottamushenkilöt käyvät asukkaiden keskustelua ja kuuntelevat heidän näkemyksiään. Kuuntelu tuodaan osaksi asioiden valmistelua ja päätöksentekoa, jolloin kuuntelemisella on ollut konkreettista vaikutusta asioiden lopputulokseen.

Toimintaosallisuus

Toimintaosallisuus tarkoittaa konkreettisen osallistumismahdollisuuden tarjoamista, jossa kuntalainen voi osallistua toimintaan jossakin palvelussa tai omassa lähiympäristössään. Käytännössä tämä voi olla esimerkiksi jonkin lähipuistoalueen hoitamista yhteisöllisenä työnä tai osallistumista järjestöjen toimintaan. Olennaista on, että kuntalainen saa omia voimavarojaan hyödyntäen osallistua yhteisen edun edistämiseen ja kehittämiseen.

Osallisuusohjelman laatiminen

Osallisuusohjelman laatimista ohjasi kaupunginhallituksen määräämä ohjausryhmä, johon kuuluivat kaupunginhallituksen edustajana ohjausryhmän puheenjohtaja Sari Päivärinta, hallintojohtaja Anitta Hietaniemi, kulttuurijohtaja Antti Korkka ja ohjausryhmän sihteeri Katariina Jortikka. Ohjausryhmä on määrittänyt ohjelman tekemisen suuntaviivoja sekä arvioinut ohjelman rakentumista. Ohjelman käytännön laatimisesta on vastannut Katariina Jortikka.

Ohjelman laatiminen aloitettiin elokuussa 2022. Työskentelyn tueksi hankittiin pohjatietoa osallisuutta koskevasta kirjallisuudesta sekä esimerkiksi Kuntaliiton ja THL:n ohjeistuksista. Osallisuusohjelman ohjausryhmä aloitti työskentelynsä syyskuussa, jonka jälkeen ohjausryhmä kokoontui säännöllisesti keskustelemaan ja sopimaan ohjelman edistämisen toimenpiteistä. Kuntalaisnäkökulman huomioimiseksi syys-lokakuun taitteessa avattiin osallisuuskysely. Kyselyn pohjalta ohjelmasta muodostettiin luonnosversio, joka toimitettiin kommentoitavaksi kaupungin johtoryhmälle ja sen jälkeen luottamushenkilöille. Luonnosversiosta muokattiin kommenttien perusteella vielä viimeistelty versio, joka tulee päätöksentekoon joului-tammikuussa.

Osallisuuskysely ja sen tulokset

Osallisuutta edistettäessä on huomioitava myös niiden näkökulma, joita on tarkoitus osallistaa. Asukkaiden näkökulma on äärimmäisen tärkeä rakennettaessa osallisuusohjelman kaltaista dokumenttia, sillä kun ohjelma perustuu todellisiin toiveisiin ja ajatuksiin, se koetaan todennäköisemmin omaksi.

Tämän osallisuusohjelman toteuttamista varten laadittiin kysely, johon saatiin vastausajan puitteissa 166 vastausta. Kyselyä levitettiin laajalla jakelulla muun muassa kuntalaisille, eri vaikuttamistoimielimille, kaupungin henkilöstölle, luottamushenkilöille sekä yhdistyksille ja järjestöille. Kyselyyn oli mahdollista vastata sähköisesti netissä tai paperisena kirjastoissa, vanhusten viikon tapahtumassa Parkkivuoressa 4.10. sekä Mäntän torilla 7.10.

Vastauksista 149 annettiin sähköisesti ja 17 paperilomakkeella. Vastaajia saatiin jokaisesta kyselyssä määritellystä ikäryhmästä sekä

kaupunginosasta. Suurin osa vastaajista halusi vastata kyselyyn Mänttä-Vilppulan asukkaan roolista.

Kyselyn pohjalta oli löydettävissä selkeitä teemoja, jotka ovat kaupunkilaisille tärkeitä osallisuuteen ja osallistumiseen liittyen. Yleisimmät perusteet, joilla kaupunkilaiset osallistuisivat kaupungin toimintaan ja sen suunnitteluun olivat oman vaikutuksen näkeminen, itselle tärkeät asiat, vaikuttamisen ja osallistumisen helppous sekä vaikuttamisen positiivinen mielikuva. Vastauksissa painotettiin jokaisen kaupunginosan ainutlaatuisuutta ja kehitystarpeita sekä ihmisten oman aktiivisuuden mahdollistamista. Kaupunkilaisille tärkeitä asioita vastausten perusteella ovat ympäristön siisteys, ulkoilu- ja liikunta-alueiden parantaminen, nuorten olojen ja asioiden edistäminen, toimintakyvyn ylläpito, kulttuuri sekä kaupungin elinvoiman ylläpito yritysälhtöisesti ja työpaikkoja luomalla.

Vaikuttamisen ja osallistumisen helppoudessa olennaisinta on mahdollistaa erilaisia tapoja osallistua. Käytännössä tämä tarkoittaa osallistumismahdollisuuksien luomista sekä sähköisesti että kasvokkain, riittävää tiedotusta erilaisista osallistumismahdollisuuksista, monipuolisia ajankohtia sekä matalan kynnyksen osallistumistapoja, joissa ei tarvita ennakkotietoja tai sitoutumista. Vastausten perusteella selkeää on myös se, että vaikuttamisesta tulee olla positiivinen mielikuva, jotta kaupunkilaiset haluavat siihen ottaa osaa. Vaikuttamisessa ja osallistumisessa tulee siis huomioida, että toiminta on läpinäkyvää ja avointa. Kaupungin tulee olla selkeästi kiinnostunut kaupunkilaisten ajatuksista ja mielipiteistä, ja myös osoittaa, että vaikuttamisella ja osallistumisella saadaan aikaan asioita.

Kyselyn perusteella suosituimpia osallistumistapoja olisivat vaaleissa

äänestäminen, kaupungin kyselyihin vastaaminen, järjestö-, yhdistys- ja seuratoiminta sekä kaupungin järjestämät tapahtumat. Kiinnostusta herättivät myös kaupunginvaltuuston kokousten seuraaminen livenä netissä, sähköiset yhteydenottokanavat, osallistuva budjetointi ja asukastilaisuudet. Vastaajista yli puolet osallistuisivat mieluiten paikan päällä niin sanotusti ”livenä”, mutta myös sähköiset osallistumistavat saivat vahvan kannatuksen.

Kysyttäessä niitä tapoja, joilla kaupunkilaiset eivät halua osallistua, suosituimmaksi vastaukseksi nousi luottamushenkilönä toimiminen ja politiikkaan osallistuminen. Myös muuta pitkäkestoista ja suurta vastuuta kartettiin. Esteinä osallistumiselle nähtiin useimmiten ajan puute sekä epäusko siitä, että osallistumisella olisi merkitystä. Myös tilaisuuksien huono saavutettavuus ajallisesti tai paikan suhteen nousi yhdeksi yleisimmistä esteistä. Muina nostoina esille nousivat kaupungissa valloillaan olevat ”hyväveli-verkostot” ja niiden maine, mielekkään keskustelukanavan puute, kokemus asioiden hoitamisesta suljetuin ovin, heikko tiedonkulku sekä turhautuminen riitelyyn, virheisiin sekä konkreettisten muutosten puuttumiseen.

Kyselyssä haluttiin kiinnittää huomiota niihin asioihin, joihin kaupungin tulisi erityisesti keskittyä osallisuuden edistämässä ja kehittämässä. Vastausten perusteella tärkeimmät teemat ovat asukkaiden kuunteleminen, avoimuus, tasapuolisuus ja rohkeus. Kaupunkilaiset toivovat, että heidän näkemyksensä otettaisiin huomioon etenkin isojen päätösten yhteydessä. Esille nousi myös toive avoimuuden lisäämisestä päätöksentekoprosessien eri vaiheissa valmistelusta toimeenpanoon etenkin viranhaltijoiden osalta. Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden osalta toivottiin myös

jalkautumista kaupungin eri osiin tutustumaan sekä parempaa vastaustehokkuutta puheluihin ja sähköposteihin. Tasapuolisuuden edistämiseksi kaikki kaupunginosat tulee huomioida osallisuustoimenpiteitä suorittaessa sekä luoda osallistumistavat, jotta mahdollisimman monella olisi mahdollisuus osallistua huolimatta esimerkiksi varallisuudesta tai asuinpaikasta. Tärkeää on edistää osallisuutta ennakkoluulottomasti, jotta voidaan saada todellisia muutoksia aikaan.

Mänttä-Vilppulan kaupungin osallisuuden periaatteet

Kun halutaan edistää kaikkien osallisuutta, tulisi noudattaa näitä osallisuuden edistämisen periaatteita:

Ihminen voi osallistua toimintaan tai palveluun omaehtoisesti.	Toiminta vahvistaa osallistujan vaikutusmahdollisuuksia myös toiminnan ulkopuolella.
Osallistujan kanssa etsitään yksilöllisiä ratkaisuja.	Ihminen pääsee osaksi itselleen tärkeää yhteisöä.
Osallistuja kohdataan kunnioittaen ja kategorisoimatta.	Ihminen pääsee nauttimaan yhteisestä hyvästä ja voi osallistua sen tuottamiseen ja jakamiseen tasavertaisena muiden kanssa.
Toimintaa tai palvelua kehitetään yhdessä.	Ihminen saa arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. Yhteiskuntaryhmät kohtaavat.

Osallisuuden periaatteet, lähde THL.

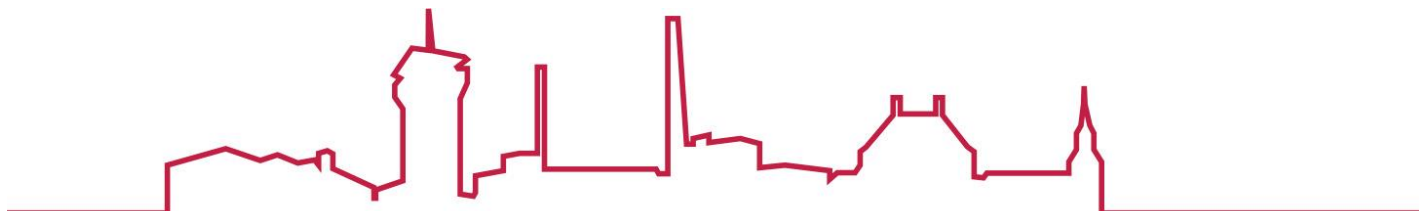
Mänttä-Vilppulan osallisuuden periaatteet perustuvat THL:n määrittelemiin osallisuuden periaatteisiin, mutta periaatteita on laajennettu osallisuuskyselystä nousseilla huomioilla.

Osallisuuden periaatteet kuvaavat niitä seikkoja, joihin Mänttä-Vilppulan osallisuustyössä panostetaan erityisesti.

1. Läpileikkaavuus – osallistaminen on luonteva osa kaikkea kaupungin toimintaa. Osallisuus huomioidaan kaupungin jokaisella toimialalla päätöksentekoprosessin eri vaiheissa suunnittelusta toimeenpanoon asti. Osallistumismahdollisuuksia luomalla parannetaan kaupungin ja sen asukkaiden välistä vuorovaikutusta ja tiedon kulkua, jotta kaupungilla on mahdollisuus reagoida asukkaiden mielipiteisiin ja toimia niiden mukaisesti. Osallisuuden edistäminen on läpinäkyvää ja se koskettaa jokaista kaupunginosaa ja kylää.

2. Rohkeus – osallisuutta kehitetään ja toteutetaan uusia näkökulmia havainnoiden ja ideoiden. Erilaisia osallistamistoimenpiteitä kokeillaan ja muokataan ennakkoluulottomasti, jotta parhaat osallistamistavat voidaan löytää. Osallistamistapojen tulee olla aidosti kiinnostavia ja tarpeisiin vastaavia. Epäkohtiin ja tehtyihin virheisiin puututaan. Osallistamistavoissa huomioidaan ajankohtaiset asiat sekä vastuullinen toiminta niin taloudellisesti, ympäristöllisesti kuin sosiaalisestikin.

3. Tasavertaisuus – osallisuudella luodaan mahdollisuuksia kaikille. Osallistamistoimenpiteissä huomioidaan kaupunki ja sen asukkaat kokonaisuudessaan: eri ikäryhmät, yritykset, yhdistykset, järjestöt, seurat sekä vapaa-ajan asukkaat. Osallisuusohjelmalla luodaan raamit mahdollisimman laajalle pohjalle erilaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa,

jotta jokaiselle löytyy oma tapansa osallistua ja siten kokea itsensä osalliseksi. Toimenpiteistä luodaan lähtökohtaisesti mahdollisimman saavutettavia. Asioista tiedotetaan ajoissa ja monipuolisesti, jotta tieto tavoittaa kaupunkilaisia mahdollisimman laajasti.

4. Jatkuvuus – osallisuuden edistäminen sidotaan kaupunkistrategiaan. Osallisuutta toteutetaan strategiassa määriteltyjen arvojen ja tavoitteiden kautta, jotta osallisuudella voidaan pyrkiä kaupungin vision tavoittelemiseen. Strategian lailla osallisuusohjelmaa ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja tarvittaessa sitä kehitetään saatujen havaintojen perusteella. Osallisuusohjelman tavoitteena on toimia asukkaiden apuna ja oppaana osallistumismahdollisuuksien löytämisessä, joten kerran käyttöön otettua ohjelmaa tulee jatkaa kaupungin ja sen asukkaiden luottamuksen säilyttämiseksi.

Toimenpiteet osallisuuden edistämiseksi

Tässä osiossa esitellään toimenpiteitä, joilla Mänttä-Vilppulan kaupunki voi edistää osallisuuden ja vuorovaikutuksen toteutumista. Toimenpidelistaus on laadittu osallisuuskyselystä nousseiden näkemysten sekä osallisuuden periaatteiden perusteella. Toimenpiteissä on pyritty huomioimaan mahdollisimman laajasti etenkin kyselyn kautta esille nousseet tärkeät asiat, kuten ympäristön siisteys, toimintakyvyn ylläpito, kulttuuri sekä kaupungin elinvoiman ylläpito. Toimenpidelistaus on esitys erilaisista mahdollisuuksista, joita kaupunki voi käyttää osallisuuden edistämiseksi.

Toimenpiteet on jaoteltu aiemmin esiteltyjen osallisuuden eri muotojen mukaan. Dokumentin lopusta löytyy toimenpidekortti, joka kokoaa esitetyt toimenpiteet, suunnitellut aikataulut sekä vastuuhenkilöt yhteen.

Tieto-osallisuus

Tieto-osallisuus tarkoittaa kuntalaisten oikeutta tiedon tuottamiseen ja saamiseen. Tieto-osallisuuden toimenpiteet ovat usein helposti toteutettavia, sillä siihen lukeutuvat useat tutut toimet, kuten kaupungin tiedottaminen sekä kyselyihin vastaaminen. Jotta tieto-osallisuutta voidaan edistää, tarvitaan tuttuihinkin toimiin erityistä panostusta.

Aktiivinen ja monikanavainen viestintä

Kaupunki tiedottaa toiminnastaan aktiivisesti ja monipuolisesti. Viestinnässä hyödynnetään kaupungin kotisivuja, sosiaalista mediaa sekä tarvittaessa esimerkiksi kotiin lähetettäviä asukastiedotteita. Kaupunki hyödyntää aktiivisesti kaupungin kotisivuilta löytyviä kuulutuksia sekä ilmoitustaulua. Erityistä huomiota viestinnässä tulee kiinnittää valmistelu- ja päätöksentekoprosesseista tiedottamiseen, jotta kuntalaiset voivat antaa kommenttejaan valmistelussa olevista asioista sekä saada tietoa, kun päätöksiä on tehty.

Asiointipiste

Taidekaupungin asiointipiste palvelee kaupunkilaisia työ- ja elinkeinotoimiston, Kelan, Verohallinnon sekä Digi- ja väestötietoviraston asioissa. Vierailijoita asiointipisteellä palvelee matkailuinfo. Lisäksi asiointipisteeltä löytyvät ajanvarauksella Koskelantalot, etsivä nuorisotyöntekijä ja työllisyyspalveluiden maahanmuuttopalvelut sekä sosiaalitoimisto. Asiointipiste palvelee myös kaupungin kotisivuilta löytyvän chat-palvelun kautta.

Asiointipiste edistää kaupunkilaisten tiedon- ja avunsaantia arjen asioissa. Asiointipisteen palveluneuvojat auttavat muun muassa lomakkeiden

täytössä sekä yleisissä ongelmissa. Joihinkin asiointipisteen palveluihin on varattavissa myös etäpalveluaikoja.

Asukastilaisuudet

Kaupunki voi järjestää asukkailleen avoimia tilaisuuksia. Tilaisuuksissa on mahdollisuus keskustella viranhaltijoiden ja poliittisten päättäjien kanssa sekä saada tietoa ajankohtaisista asioista. Tilaisuudet rakennetaan pääsääntöisesti jonkin tietyn teeman ympärille.

Esityslistat ja pöytäkirjat

Kaupungin kotisivuilla julkaistaan toimielinten esityslistat sekä tarkastetut pöytäkirjat. Esityslistat julkaistaan viimeistään neljä päivää ennen kokousta. Tarkastetut pöytäkirjat julkaistaan viikko kokouksen jälkeen.

Kotisivujen osallisuusosio

Kaupungin kotisivuille rakennetaan osio, josta löytyy tietoa osallisuudesta ja sen toteutumisesta kaupungissa. Osion löytyy osallisuusohjelma ja sen sisältämä listaus osallisuutta edistävästä toimenpiteistä. Osion kautta voi jättää myös palautetta tai ehdotuksia osallisuuden parantamiseksi.

Kyselyt

Kaupunki toteuttaa erilaisia kyselyitä selvittääkseen asukkaidensa mielipiteitä. Kyselyt voivat olla yleisiä koko kaupunkia koskevia selvityksiä tai jollekin tietylle ryhmälle, esimerkiksi järjestöille, kohdennettuja kyselyitä. Kyselyt voivat olla sekä paperisia että sähköisiä, ja niistä tiedotetaan kaupungin toimesta.

Sähköiset palautekanavat

Kaupungilla on kotisivulla käytössään yleisiä palautteita varten oleva kanava sekä karttapohjainen palautekanava, johon voi ilmoittaa epäkohdista koskien esimerkiksi katu-, puisto- tai liikunta-alueita. Palautteet ohjataan henkilölle, joka vastaa palautteen aiheen mukaisista tehtävistä. Palautteen vastaanottamisesta välitetään tieto sille henkilölle, joka palautteen on antanut.

Valtuuston kokousten livevideointi

Kaupunginvaltuuston kokousten livevideoinnin käyttöönoton mahdollisuutta kartoitetaan. Livevideoinnin tarkoituksena on parantaa tiedon saatavuutta sekä tuoda päätöksentekoa lähemmäksi kaupunkilaisia, sillä livevideoituja kokouksia voi seurata missä tahansa. Kokouksista syntyneitä tallenteita voisi katsoa kahden viikon ajan kokousten jälkeen.

Verkkosivut

Kaupungilla on kotisivut, joiden kautta löytää runsaasti tietoa kaupungista. Kotisivut tulee pitää ajantasaisena ja selkeänä, jotta tarvittava tieto on helposti löydettävissä.

Vuorovaikutuksen lisääminen

Kaupunki kartoittaa aktiivisesti uusia mahdollisuuksia lisätä vuorovaikutusta kaupungin ja asukkaiden välillä. Kaupungin työntekijöihin ja viranhaltijoihin voi olla yhteydessä sähköpostitse ja puhelimitse. Hallintolain mukaisesti asioiden käsittely on pyrittävä järjestämään niin, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita. Vakiintunut käytäntö on, että esimerkiksi sähköposteihin tulee vastata noin kahden viikon kuluessa, pois lukien loma- ja muut poissaoloajat. Asiakkaalle on myös toimivallan rajoissa annettava neuvontaa tarpeen mukaan

hallintoasian hoitamiseksi, minkä lisäksi asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin on vastattava. Mikäli asia ei kuulu yhteydenoton saaneen henkilön toimivaltaan, asiakas tulee opastaa ottamaan yhteyttä toimivaltaiseen henkilöön.

Virallisen yhteydenoton kaupungin suuntaan voi toimittaa sähköisesti tai kirjallisesti kaupungin kirjaamoon.

Suunnitteluosallisuus

Suunnitteluosallisuudessa kaupunkilaiset pääsevät osaksi valmisteluun liittyvää suunnittelua ja vuorovaikutusta eri tavoin.

Asiakasraadit

Asiakasraati osallistaa palveluita käyttäviä henkilöitä kertomaan mielipiteistään ja kokemuksistaan palvelun parissa. Asiakasraadilta kerättyjä tietoja hyödynnetään palvelun kehittämiseksi, minkä lisäksi asiakasraati voi päästä testaamaan kehittämisen osana uusia ideoita tai toimintatapoja. Asiakasraateja voidaan hyödyntää esimerkiksi kirjastoissa, nuorisopalveluissa, liikuntapalveluissa ja kulttuuripalveluissa. Ideaa voitaisiin hyödyntää myös esimerkiksi kouluissa ja päiväkodeissa.

Asukas- ja infotilaisuudet

Asukas- ja infotilaisuuksissa kaupunkilaiset kutsutaan keskustelemaan ajankohtaisista asioista. Paikalla on kaupungin asiantuntijoita, joiden kautta asioista saa suoraa tietoa. Asukas- ja infotilaisuuksia voidaan hyödyntää esimerkiksi kylissä kylätilaisuuksina, joissa keskustellaan kylän ajankohtaisista asioista ja kehittämistarpeista. Myös uusien kaava- tai

rakennushankkeiden kohdalla voidaan hyödyntää asukas- ja infotilaisuuksia, sillä maankäyttö- ja rakennuslain 62 § määrää, että maanomistajilla sekä muilla, joiden asumiseen tai olemiseen kaavoitusmenettely vaikuttaa, tulee olla mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun ja arvioida sitä. Tilaisuuksia voidaan tuottaa myös työpajatyypisesti, jolloin asioita työstetään esimerkiksi pienryhmissä tilaisuuden aikana.

Ennakkovaikutusten arviointi

Kaupunginhallitus hyväksyi 19.9.2022 § 245 vaikutusten ennakoarvioinnin käyttöönoton 1.11.2022 alkaen. Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa lisää luottamushenkilöiden arvopohjaista päätöksentekoa ja käynnistää arvokeskustelun päätösten halutuista vaikutuksista. Vaikutusten ennakoarviointi on tapa arvioida valmisteltavan päätöksen vaikutuksia eri näkökulmista ennakolta. Vaikutusten ennakoarvioinnin avulla tarkastellaan eri päätösvaihtoehtojen arvioituja vaikutuksia, tarkastellaan päätöksen vaikutuksia jonkun kohderyhmän näkökulmasta, tarkastellaan toteuttaako päätösvaihtoehto kunnan strategiaa ja toimintaa ohjaavia suunnitelmia sekä punnitaan päätöksen vaikutuksia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Mänttä-Vilppulan kaupunki tekee ennakkovaikutusten arviointia ainakin yritysvaikutusten sekä lapsivaikutusten osalta.

Kokemusasiantuntijoiden käyttö

Kokemuksen kautta saatu tieto tarjoaa valmisteluun lisäarvoa tuottavan näkökulman. Kaupunki voi valmistelun ja päätöksenteon tukena käyttää käytännöstä saatua tietoa ja ymmärrystä, ja hyödyntää sitä asioiden kehittämiseen ja arviointiin. Kokemusasiantuntijat voivat olla esimerkiksi lapsia, nuoria, aikuisia, vanhuksia, opiskelijoita, toimintarajoitteisia tai

maahanmuuttajia. Kokemusasiantuntijoita voitaisiin hyödyntää esimerkiksi oppilaitoksissa.

Kumppanuuspöytämalli

Kumppanuuspöydissä kaupunkilaiset kokoontuvat keskustelemaan eri teemoista. Kumppanuuspöydän aiheena voi olla kulloinkin ajankohtainen ongelma tai kehittämisasia, jota työstetään tasavertaisesti parasta yhteistä lopputulosta tavoitellen. Kaupungin järjestämät järjestöfoorumit toimivat esimerkkinä eräänlaisesta kumppanuuspöytätoiminnasta.

Osallistuva budjetointi

Osallistuvassa budjetoinnissa kaupunkilaiset pääsevät osallistumaan jonkin määrärahan kohdentamisen valintaan. Mänttä-Vilppulassa osallistuvan budjetoinnin toteuttaminen tapahtuu niin, että kaupunki varaa talousarviosta jonkin tietyn määrärahan esimerkiksi jonkin tietyn asian kehittämiseen tai investointeihin. Tämän jälkeen kaupunkilaiset saavat osallistua tilaisuuteen, jossa keskustellaan määrärahan tarkemmasta kohdentamisesta. Kohdentamista voidaan selvittää myös kyselyn avulla.

Sähköiset vaikuttamiskanavat

Kaupungilla on käytössään omat sähköiset palautekanavansa, mutta niiden lisäksi kaupunki hyödyntää myös muita sivuja tietojen ja näkemysten keräämiseksi. Oikeusministeriö ylläpitää ja tuottaa verkkopalveluita, joita kunnat ja niiden asukkaat voivat saada tietoa ja osallistua päätöksentekoprosessiin. Verkkopalveluita on koottu osoitteeseen www.demokratia.fi, ja niitä ovat esimerkiksi:

- Digiraati.fi -sivulla osallistujat voivat keskustella ajankohtaisista aiheista. Sivusto on tarkoitettu alle 29-vuotiaille, ja sen tavoitteena on saada aikaan keskustelua, josta voidaan muodostaa loppulausumia, jotka voidaan toimittaa eteenpäin päättäjille huomioitavaksi. Sivusto on vielä kehitysvaiheessa, mutta sen hyödyntämistä voidaan harkita myös Mänttä-Vilppulassa.
- Kuntalaisaloite.fi -sivun kautta kaupunkilaiset voivat jättää kunnan toimintaa koskevia kuntalaisaloitteita.
- Otakantaa.fi -sivun kautta kaupunki voi jättää sähköisesti kommentoitavaksi valmistelussa olevia asioita tai kehittämishankkeita. Pääosin sivuston hankkeita voi kommentoida ja kyselyihin vastata ilman rekisteröitymistä, pois lukien jotkin yksittäiset hankkeet.

Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tapaamiset

Tapaamisten ideana on, että toripäivien yhteydessä kaupungintalolla on tilaisuus päästä vaihtamaan ajatuksia kulloinkin paikalla olevan viranhaltijan tai luottamushenkilön kanssa. Kesäisin kaupungin toreilla voitaisiin järjestää paneelikeskusteluja, joihin kaupunkilaiset voivat lähettää kysymyksiä etukäteen. Viranhaltijat ja luottamushenkilöt voivat myös jalkautua keskustelemaan ajankohtaisista asioista asukkaiden kanssa esimerkiksi eri kylien ja yhdistysten tilaisuuksiin. Viranhaltijat voivat olla myös muita, kuin johtoryhmän jäseniä. Tapaamisten konkreettinen suunnittelu on ideointitasolla, ja sitä on tarkoitus viedä mahdollisimman pian eteenpäin.

Päätöksenteko-osallisuus

Päätöksenteko-osallisuudessa kaupunkilaiset voivat osallistua suoraan esimerkiksi omaa asuinalueita tai joidenkin palveluiden tuottamista koskevaan valmisteluun. Osa päätöksenteko-osallisuudesta toteutuu äänestämisen ja edustuksellisen demokratian kautta.

Kansanäänestys

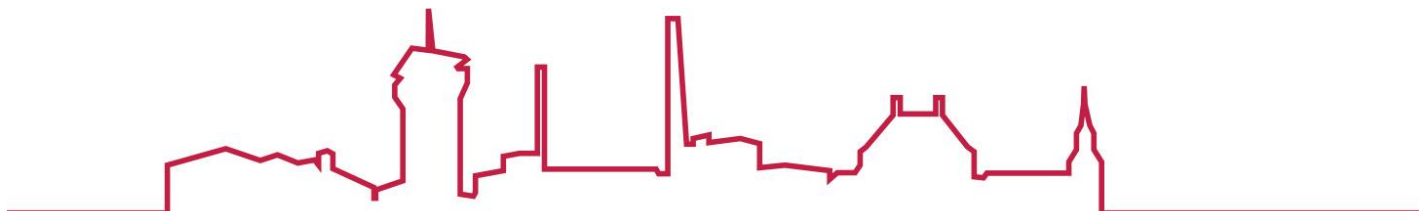
Kaupungille kuuluvasta asiasta voidaan kaupunginvaltuuston päätöksestä suorittaa neuvoa-antava kansanäänestys, jossa äänioikeutettuja ovat kaikki yleisesti äänioikeutetut. Kuntalain 25 §:n mukaan myös kaupungin asukkaat voivat tehdä aloitteen kunnallisen kansanäänestyksen toteuttamisesta, kun vähintään neljä prosenttia kaupungin 15 vuotta täyttäneistä asukkaista on allekirjoittanut aloitteen. Tällöin valtuuston on viipymättä päätettävä, toimitetaanko aloitteen mukainen kansanäänestys.

Lausunnot

Kaupunki voi pyytää julkisilla kuulutuksilla päätöksenteossa huomioitavia lausuntoja. Lausuntoja voidaan pyytää esimerkiksi asiantuntijoilta tai niiltä asianosaisilta, joita aihe koskettaa. Lausuntoja pyydetään muun muassa kaava-asioista.

Lautakunnat

Vuoden 2023 alusta alkaen Mänttä-Vilppulassa toimii kaksi kaupunginhallituksen alaista lautakuntaa. Sivistys- ja kulttuurilautakunta käsittää varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukion, vapaan sivistystyön, kulttuuri- ja matkailupalvelut, kirjastopalvelut, liikuntapalvelut sekä nuorisopalvelut. Kaupunkikehityslautakunta sisältää kaupunkisuunnittelu- ja lupapalvelut, tilapalvelut sekä infra- ja ympäristöpalvelut. Näiden lisäksi

kaupungissa toimivat lakisääteiset toimielimet eli tarkastuslautakunta ja keskusvaalilautakunta. Lautakunnat käyttävät päätöksentekovaltaa oman toimialansa päätöksissä. Lautakuntien esityslistat ja pöytäkirjat löytyvät kaupungin kotisivuilta.

Muutoksenhaku

Muutoksenhaun kautta voidaan pyrkiä vaikuttamaan kaupungissa tehtyihin lopullisiin päätöksiin. Valmistelua tai täytäntöönpanoa koskeviin päätöksiin ei voi hakea muutosta. Kaupunginvaltuuston päätöksiin haetaan muutosta suoraan hallinto-oikeudelle tehtävällä kunnallisvalituksella. Kaupunginhallituksen, lautakuntien ja viranhaltijoiden päätöksiin haetaan ensimmäisenä muutosta oikaisuvaatimuksella.

Muut vaikuttamistoimielimet

Mänttä-Vilppulan kaupungin vaikuttamistoimielimiä ovat vanhus- ja vammaisneuvostot sekä nuorisovaltuusto. Vaikuttamistoimielimien tarkoitus on varmistaa vanhusten, vammaisten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Toimielimille on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan sellaisissa asioissa, joilla on merkitystä kyseisen toimielimen edustamille henkilöille. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja hyvinvointialueiden aloittamisen myötä myös hyvinvointialueilla aloittavat erilaiset vaikuttamistoimielimet. Kaupunki on valinnut edustajansa vanhus-, vammais- ja nuorisotoimielimiin.

Viralliset aloitteet

Kuntalaisaloitteet voidaan nähdä yhtenä päätöksenteko-osallisuuden muodoista. Kuntalain mukaan kunnan asukkaalla sekä alueella toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä on oikeus tehdä aloitteita kaupungin toimintaa

koskevissa asioissa. Tekemällä kuntalaisaloitteen kaupunkilaiset voivat vaikuttaa kaupungissa käsiteltäväksi tuleviin asioihin. Jos aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia kaupungin asukkaista, asia on otettava käsiteltäväksi kuuden kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Virallinen kuntalaisaloite toimitetaan joko kuntalaisaloite.fi -sivun kautta tai kirjallisesti kaupungin kirjaamoon.

Kaupunginvaltuutetut voivat tehdä kaupunginvaltuuston kokouksissa kirjallisia aloitteita kaupungin toimintaa tai hallintoa koskevissa asioissa. Kuntalaisaloitteen lailla valtuustoaloite lähetetään valmisteltavaksi sille toimialalle, jonka toimintaa aloite koskee. Sekä kuntalaisaloitteista ja valtuustoaloitteista tulee ilmoittaa ne toimenpiteet, joita aloite on saanut aikaan.

Virallista aloitetta ei tule sekoittaa palautteeseen tai hakemukseen. Aloitteella pyritään useimmiten edistämään laajemman ihmisjoukon tai -ryhmän etua, kun puolestaan palautteet tai hakemukset koskevat pääsääntöisesti asukkaan omaa asiaa tai ongelmaa.

Äänestäminen kuntavaaleissa ja kaupunginvaltuusto

Joka neljäs vuosi kaupunkilaiset pääsevät asettumaan ehdolle ja äänestämään henkilöistä, jotka valitaan kaupunginvaltuustoon. Valtuusto käyttää ylintä päätösvaltaa kaupungissa päättäen muun muassa kaupungin strategiasta, talousarviosta, taloussuunnitelmasta sekä hallintosäännöstä.

Äänestämällä kuntavaaleissa kaupunkilaiset pääsevät konkreettisesti vaikuttamaan siihen, keitä valtuustoon valitaan tuomaan kaupunkilaisten ääntä kuuluviin. Äänestysprosentin parantamiseksi Mänttä-Vilppulassa

kaupunki voi kuntavaalien kohdalla testata äänestyspisteiden sijoittamista myös muihin kuin perinteisiin paikkoihin.

Valtuustokaudella 2021–2025 Mänttä-Vilppulan kaupunginvaltuuston koko on ollut 31 valtuutettua. Valtuuston kokoukset ovat avoimia tilaisuuksia, joita yleisö voi saapua seuraamaan valtuustosalin lehtereille. Kaupunki harkitsee ottavansa kokeiluun kaupunginvaltuuston kokousten livevideoinnin vuoden 2023 aikana, jolloin valtuuston kokouksia on mahdollista seurata esimerkiksi kotoa käsin. Tällä parannetaan valtuuston kokousten ja tiedon saatavuutta.

Toimintaosallisuus

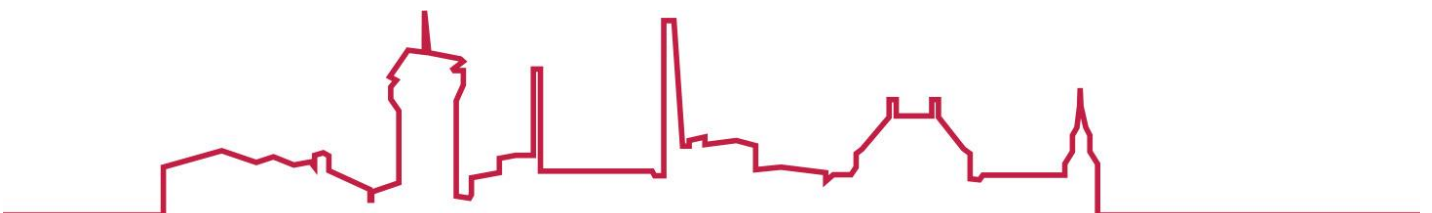
Toimintaosallisuus on konkreettista osallistumista tapahtumiin tai toimintaa kaupungin ja asukkaiden yhteisen edun ja hyödyn puolesta. Toiminta voi olla kaupungin järjestämää tai kaupunkilaisten itse organisoimaa, mutta se edellyttää, että kaupunki mahdollistaa ja tukee osallistumismahdollisuuksia.

Kaveripenkit kouluissa

Kaveripenkien ajatus on, että koulun piha-alueelta varataan yksi penkki, jolle oppilas voi välitunnilla istahtaa. Tältä penkiltä toinen oppilas voi tulla hakemaan hänet mukaan leikkeihin. Kaveripenkillä pyritään ehkäisemään yksinäisyyttä sekä helpottamaan uusien kavereiden löytämistä. Kaveripenkien toiminnan tarkkailusta voisivat vastata esimerkiksi oppilaskunnat.

Omaehtoisen toiminnan tukeminen

Kaupunki tukee kaupungin alueella toimivia yhdistyksiä, järjestöjä ja seuroja. Yhdistysavustushaut toteutetaan vuosittain ja niistä ilmoitetaan erikseen. Kaupunki ja järjestötoimijat vuokraavat tiloja edullisesti toimijoiden

käyttöön. Järjestötoimijat ja yksittäiset toimijat saavat kaupungilta neuvoja eri tapahtumien järjestämisessä ja tuottamisessa.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi joulukuussa 2021 järjestöfoorumimallin, jonka tarkoitus on saada järjestö- ja toimijakenttä mukaan yhteiseen kehittämiseen kaupungin kanssa. Yhdistysten, järjestöjen ja seurojen rooli kaupungin toiminnassa ja hyvinvoinnin edistämässä on äärimmäisen tärkeä, joten hyvä vuorovaikutus toimijoiden ja kaupungin välillä on välttämätön. Järjestöfoorumi-tilaisuuksien tavoitteena on edistää paikallisten yhdistystoimijoiden keskinäistä vuoropuhelua sekä tiedonvaihtoa ajankohtaisista järjestökenttää ja kaupunkia koskevista aiheista. Samalla vahvistetaan järjestötoimijoiden ja kaupungin välistä yhteistyötä sekä toiminnan näkyvyyttä. Toimijoiden yhteystiedot löytyvät kootusti kaupungin kotisivuilta.

Pop up -toiminta

Pop up -toiminta tarkoittaa tilapäistä toimintaa, jossa voidaan kokeilla jotakin uutta. Toiminta voi olla esimerkiksi pihakirppiksen järjestämistä tai ravintolapäivän kokeilua. Olennaista on se, että toimintaan on helppo osallistua. Mahdollisena pop up -toimintana kaupunki voisi järjestää esimerkiksi järjestötorin, jossa yhdistykset, järjestöt ja seurukset esittelisivät omaa toimintaansa. Tilaisuudessa toimijat voivat markkinoida omaa toimintaansa ja levittää tietoisuutta siitä.

Talkoot

Talkootoiminta on hyvin toivottu osallistumisen tapa. Talkoilla voidaan parantaa asuinalueiden ja elinympäristöjen viihtyvyyttä sekä turvallisuutta. Kaupunki voisi järjestää esimerkiksi keväisin koko kaupungin yhteiset siivoustalkoot, joissa asuinalueita ja tiensivuja siivottaisiin roskista.

Kaupunki voi toimia myös avustavassa roolissa talkoiden järjestämisen suhteen tarjoamalla keräyspisteitä, asiantuntijatietoa sekä markkinoimalla tapahtumaa.

Tapahtumat

Mänttä-Vilppulassa on runsaasti kaupungin tukemia eri toimijoiden järjestämiä tapahtumia. Esimerkkejä tapahtumista ovat muun muassa Mäntän Musiikkijuhlat, Kuvataideviikot, Mää oon Mänttämä - kaupunkifestivaali, Mäntän ja Vilppulan joulunavaukset, lukuisat urheiluseurojen tapahtumat sekä monet kylätapahtumat Kolhossa ja Pohjaslahdella.

Kaupunki kannustaa toimijoita ideoimaan ja kehittämään erilaisia tapahtumia. Kaupungin kotisivuilta löytyy tapahtumakalenteri, jonne voi ilmoittaa oman tapahtumansa.

Toiminta asukas- ja kyläyhdistyksissä

Mänttä-Vilppulassa on aktiivisia asukas- ja kyläyhdistyksiä, jotka kokoavat yhteen alueiden asukkaita. Asukas- ja kyläyhdistyksissä on mahdollisuus tutustua oman asuinalueen muihin asukkaisiin ja kehittää asuinalueen toimintaa. Asukas- ja kyläyhdistykset voivat kutsua kaupungin viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä osallistumaan tapaamisiinsa.

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminnassa ihmiset voivat omien mahdollisuuksiensa mukaan toimia jonkin itselleen tärkeän ja yleishyödyllisen asian puolesta. Vapaaehtoistoimintaan voi osallistua säännöllisesti tai silloin, kun itselle parhaiten sopii. Vapaaehtoistoiminnasta ei makseta palkkaa, sillä se perustuu ihmisen vapaaehtoisuuteen ja omaan haluun toimia muiden

hyväksi. Kaupunki pyrkii edistämään vapaaehtoistoiminnan näkyvyyttä ja mahdollisuuksia löytää itselle mieluista vapaaehtoistointaa.

Lähellä.fi -sivusto on valtakunnallisesti ja alueellisesti toimiva verkkopalvelu, jonka kautta voi löytää osallistumismahdollisuuksia, apua ja yhteisöllisyyttä.

Kulttuuriluotsit voivat toimia seurana niille, jotka eivät halua lähteä yksin vierailemaan esimerkiksi museossa tai jossakin kulttuuritapahtumassa. Kulttuuriluotsien toiminta on vapaaehtoistointaa, jossa ei tarvitse olla valtavaa tietämystä kulttuurista. Kulttuuriluotsitoimintaa on hyödynnetty esimerkiksi Tampereella. Mänttä-Vilppulan kaupunki on mukana maakunnallisessa kulttuurihyvinvoinnin palveluohjauksen kehittämishankkeessa, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena kulttuuriluotsitoiminnan käynnistäminen.

Kuntamatch on uusi ohjelmistoalusta, jolle kunnan eri sidosryhmät kuten esimerkiksi asukkaat, kuntaorganisaation työntekijät ja yhdistykset voivat luoda tapahtumia ja tehtäviä ja osallistaa niihin muita kuntalaisia omia sosiaalisen median tai muita kanavia hyödyntäen. Kuntamatchin avulla kuntalaiset voivat toimia omaehtoisesti, kehittää omaa asuinympäristöään ja tuntea itsensä osallisiksi. Kuntamatch ei ole vielä käytössä Mänttä-Vilppulan kaupungilla, mutta sen käyttöönoton selvittäminen on mahdollista.

Osallisuuden toteutumisen mittaaminen

Osallisuuden toteutumista tulee mitata ja arvioida, jotta osallisuutta voidaan kehittää. Mittareiden tulee olla selkeitä ja helposti kerättäviä, jotta niiden perusteella voidaan arvioida toimenpiteiden vaikutuksia. Tässä esitetyt mittarit perustuvat osallisuuden periaatteisiin, Mänttä-Vilppulan uuteen kaupunkistrategiaan sekä osallisuusohjelmaa varten toteutettuun kyselyyn.

Tavoite	Toimenpide	Mittarit
Osallistaminen on osa koko kaupungin toimintaa	Kaupunki toimii tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden, sidosryhmien ja kumppaneiden kanssa.	Jokainen toimiala toteuttaa osallistavia toimenpiteitä, kaupungin ja järjestöjen välisen yhteistyön määrä
Asukkaiden ja kaupungin välisen vuorovaikutuksen kehittyminen ja paraneminen	Kaupungin toiminta on avointa ja siitä on helppo saada tietoa. Asukkaille välittyy helposti lähestyttävä kuva kaupungin toiminnasta.	Luottamus kaupungin päätöksentekoon, tiedon saannin helppous, sähköposteihin ja puheluihin vastaaminen, kyselyt
Osallistaminen on rohkeaa ja luovaa	Kaupunki kokeilee rohkeasti uusia ja erilaisia tapoja edistää ja parantaa kaupunkilaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.	Osallistavien tapahtumien ja toimenpiteiden määrä, uusien ideoiden hyödyntäminen
Osallistamistavat ovat kiinnostavia	Kaupunkilaiset haluavat osallistua ja vaikuttaa heille mielekkäillä tavoilla.	Osallistujien määrä ja aktiivisuus, kaupunkilaisilta saatu palaute
Osallisuutta edistävien tekojen tasavertaisuus	Tapahtumia ja osallistavia tilaisuuksia on eri puolilla kaupunkia. Jokaiselle löytyy sopiva tapa osallistua ja vaikuttaa, sillä kaupunkilaisia ei voi tasapäistää.	Osallistujien monimuotoisuus, tilaisuuksien saavutettavuus, tiedonkulku, tapahtumien monipuolisuus
Osallistumisen helppous	Erityistä huomiota kiinnitetään sellaisiin toimiin, joihin ihmisten on helppo osallistua.	Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, tiedonkulku, sähköisten palveluiden toimivuus
Osallistamisen jatkuvuus	Osallistaminen on pysyvä ja luonnollinen osa kaupungin toimintaa. Kaupunkilaiset voivat luottaa siihen, että heidän panostaan tarvitaan.	Osallisuusohjelmaa arvioidaan ja muokataan säännöllisesti, osallisuusohjelma on osa päätöksentekoa, osallistaminen edistää kestävä kehitystä

Osallisuuden vuosikalenteri

Vuosikalenterissa on annettu ehdotukset joidenkin osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia edistävien toimien ajankohdista. Suuri osa aiemmin esitetyn listauksen toimista on ympärivuotisia, joten niitä ei ole tässä vuosikalenterissa esitetty.

Yhteenveto

Tämä osallisuusohjelma on luotu ohjaavaksi dokumentiksi koko kaupungin ja sen eri toimialojen sekä luottamushenkilöiden käyttöön. Strategiaan sitoutuvana asiakirjana myös osallisuusohjelmaa tulee hyödyntää päätöksenteon, johtamisen ja kaiken käytännön toiminnan tukena koko kaupunkiorganisaatiossa. Osallisuusohjelman tarkoituksena on pohjimmiltaan tukea strategian ja siinä määriteltyjen kaupungin arvojen toteutumista.

Osallisuusohjelma on luotu kaupunkilaisten aktiivisen ja toimivan osallistamisen tueksi. Sen tarkoituksena on toimia koko kaupunkiorganisaation apuvälineenä osallistamisen suunnittelussa ja toteuttamisessa, ja se sitoo kaupungin jokaista toimialaa. Dokumentti on laadittu siten, että sen sisältöä on mahdollista päivittää säännöllisin väliajoin.

Osallisuusohjelma hyväksytään kaupunginvaltuuston toimesta tammikuussa 2023 ja se otetaan käyttöön välittömästi. Ohjelman toteutumista seurataan ja arvioidaan kaupungin johtoryhmän toimesta. Johtoryhmä voi tehdä osallisuusohjelmaan teknisiä sekä muita vähäisiä muutoksia, mutta tarvittaessa isommat muutokset hyväksyy kaupunginhallitus. Korjaukset ja muut muutokset tulee valmistella ennen uuden talousarvion hyväksymistä, jotta ohjelmaa koskevat muutokset voidaan ottaa talousarvion laadinnassa huomioon. Osallisuusohjelman koordinoinnista vastaa hyvinvointikoordinaattori tai muu kaupunginjohtajan määräämä henkilö.

Olennaista ovat pienet teot, joista syntyy ajan myötä isoja asioita.

Lähteet

Faehnle, M., Hannonen, P., Hapuoja, A., Turunen, I. & Terämä, E. (2020). Saa kuulua! Oivalluksia osallisuuden edistämiseen kaupungeissa ja kunnissa. Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen julkaisu.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leeman, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, työpäpaperi 33/2017. Juvenes Print, Suomen Yliopistopaino Oy, Helsinki.

Kuntalaki 10.4.2015/410. Sähköisesti saatavilla
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>

Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132. Sähköisesti saatavilla
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Piipponen, S-L. & Kurikka, P. (2020). Opas kuntalaisten osallistumisen arviointiin. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Suomen Kuntaliitto (2022). Osallisuus – kuntalaisten osallisuuden edistäminen. Sähköisesti saatavilla <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/demokratia-ja-osallisuus/kuntalaisten-osallisuuden-edistaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2022). Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Sähköisesti saatavilla <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2022). Osallisuustyön johtaminen ja osallisuusohjelman teko. Sähköisesti saatavilla <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/osallisuustyon-johtaminen-ja-osallisuusohjelman-teko>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Sähköisesti saatavilla <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>

Liite: Toimenpidekortti

<i>Osallisuuden muoto</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Suunniteltu aikataulu</i>	<i>Vastuuhenkilö / vastaava palvelualue</i>
Tieto-osallisuus	Aktiivinen viestintä	Jatkuvasti	Tiedottaja, kaikki palvelualueet
	Asiointipiste	Jatkuvasti	Yleishallinto
	Asukastilaisuudet	Tarvittaessa ajankohtaisten teemojen ympärille rakennettuna	Kaikki palvelualueet
	Esityslistat ja pöytäkirjat	Jatkuvasti	Kaikki palvelualueet
	Kotisivujen osallisuusosio	Vuoden 2023 aikana	Yleishallinto, ICT, tiedottaja
	Kyselyt	Tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa	Kaikki palvelualueet
	Sähköiset palautekanavat	Toimivuus varmistetaan säännöllisesti	ICT, henkilökunta, joille palautteet osoitetaan
	Valtuuston kokousten livevideointi	Kartoitetaan mahdollisuus vuoden 2023 aikana, käyttöön mahdollisesti 2024	Yleishallinto, ICT
	Verkkosivut	Päivitetään vuoden 2023 aikana	Palvelualueet vastaavat omien sivujensa ajantasaisuudesta ICT:n ja tiedottajan tuella
	Vuorovaikutuksen lisääminen	Jatkuvasti	Kaikki palvelualueet, luottamushenkilöt
Suunnittelu-osallisuus	Asiakasraadit	Esimerkiksi kerran tai kaksi vuodessa	Oppilaitosten osalta sivistyspalvelut, muutoin järjestävä palvelualue
	Asukas- ja infotilaisuudet	Tarvittaessa aina kaava- ja rakennushankkeissa	Kaava- ja rakennushankkeissa kaupunkikehityspalvelut, muutoin järjestävä palvelualue
	Ennakkovaikutusten arviointi	Huomioidaan kaikessa päätöksenteossa	Kaikki palvelualueet
	Kokemusasian-tuntijat	Aina tarvittaessa päätöksenteon tukena	Kaikki palvelualueet
	Kumppanuus-pöytämalli	Aina tarvittaessa päätöksenteon tukena	Kaikki palvelualueet
	Osallistuva budjetointi	Kerran vuodessa, kokeilu vuonna 2023	Määrärahasta vastaava palvelualue
	Sähköiset vaikuttamiskanavat	Aina tarvittaessa päätöksenteon tukena	Kaikki palvelualueet
	Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tapaamiset	Kokeilu aloitetaan vuoden 2023 aikana	Johtoryhmä ja luottamushenkilöt

<i>Osallisuuden muoto</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Suunniteltu aikataulu</i>	<i>Vastuuhenkilö / vastaava palvelualue</i>
<i>Päätöksentekosallisuus</i>	Kansanäänestys		Kaupunginvaltuusto
	Lausunnot	Aina tarvittaessa päätöksenteon tukena	Kaikki palvelualueet
	Lautakunnat	Jatkuvasti	Kaikki palvelualueet, kaupunginhallitus
	Muutoksenhaku		Kaikki palvelualueet
	Muut vaikuttamistoimielimet	Jatkuvasti	Kaikki palvelualueet
	Viralliset aloitteet	Aina, kun virallinen aloite saapuu	Kaupunginhallitus ohjaa oikealle toimielimelle valmisteluun
	Äänestäminen kuntavaaleissa	Joka neljäs vuosi	Yleishallinto
<i>Toimintaosallisuus</i>	Kaveripenkit kouluissa	Kokeilun aloittaminen vuonna 2023	Sivistyspalvelut
	Omaehtoisen toiminnan tukeminen	Yhdistysavustukset keväisin, muuten ympäri vuoden	Toiminnasta vastaava palvelualue
	Pop up -toiminta		Toiminnasta vastaava palvelualue
	Talkoot	Esimerkiksi keväisin	Esim. siivoustalkoot infra- ja ympäristöpalvelut, muutoin vastaava palvelualue
	Tapahtumat		Toiminnasta vastaava palvelualue
	Toiminta asukas- ja kyläyhdistyksissä		
	Vapaaehtoistoiminta		Kaikki palvelualueet